

Experts

Kenal ‘Siapa Kita’ Sebelum Mewarisi Negara

18 November 2026

Setiap generasi akhirnya akan menerima amanah untuk mengemudi negara. Namun, satu soalan jarang ditanya dengan jujur: adakah generasi muda benar-benar mengenali negara yang bakal diwarisi itu? Persoalan ini menjadi teras Wacana Ilmu Sains Sosial (WISS) bertajuk ‘Generasi Muda dan Masa Depan Negara Bangsa: Pewaris atau Pemerhati?’ anjuran Pusat Sains Kemanusiaan

(PSK), Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah (UMPSA) pada 4 November 2026.

Membina sebuah negara bangsa bukan sekadar soal menyatukan masyarakat di bawah satu identiti, sebaliknya bermula dengan keberanian mengenali dan memahami diri sendiri. Kesedaran terhadap sejarah, akar budaya serta jati diri menjadi asas penting sebelum sesebuah negara mampu merangka dasar yang benar-benar mencerminkan acuan dan keperluan rakyatnya.

Itulah penegasan Timbalan Pengarah merangkap Felo Penyelidik Kanan, Institut Kajian Etnik (KITA), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Profesor Madya Dr. Zaini Othman yang melihat pengenalan terhadap identiti diri sebagai langkah awal, meskipun sering dipandang remeh dalam proses pembinaan negara bangsa.

“Bila kita tahu tentang siapa kita, baharulah kita boleh membina dasar yang cocok dengan negara kita,” katanya.

Persekutuan yang dibina daripada pengalaman berbeza

Malaysia bukan negara kesatuan. Ia sebuah Persekutuan yang diurus melalui sistem demokrasi berparlimen dan raja berperlembagaan, dengan sembilan Raja Melayu di negeri masing-masing. Pembahagian kuasa antara persekutuan dan negeri pula ditetapkan dalam Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan melalui Senarai Persekutuan, Senarai Negeri dan Senarai Bersama. Ringkasnya, kepelbagaian bukan sekadar ciri masyarakat Malaysia; ia tertulis dalam struktur negara itu sendiri.

Sejarah pembentukannya juga tidak seragam. Sabah, Sarawak dan Semenanjung sama-sama melalui zaman pengaruh British, tetapi dengan pengalaman yang berbeza. Sabah ditadbir oleh Syarikat Berpiagam Borneo Utara, Sarawak oleh keluarga Brooke, manakala negeri-negeri di Semenanjung oleh kerajaan British. Menurut Dr. Zaini, sebuah syarikat mentadbir dengan logik untung dan rugi, dan logik itu meninggalkan kesan berbeza pada masyarakat yang ditadbirnya.

Kesan perbezaan ini masih dirasai hari ini. Seorang rakyat dari Semenanjung yang ingin bekerja di Sabah atau Sarawak perlu mendapatkan kelulusan jabatan imigresen negeri. Kuasa ini berasaskan Perjanjian Malaysia 1963 (MA63) dan Akta Imigresen 1959/63. Bagi yang tidak memahami latar sejarahnya, peraturan ini mungkin dilihat sebagai halangan. Bagi yang memahaminya, ia ialah sebahagian daripada janji pembentukan Malaysia.

Polarisasi: Penyakit atau fakta sosial?

Isu polarisasi sering digambarkan sebagai ‘warisan’ buruk yang ditinggalkan generasi lalu kepada generasi muda. Dr. Zaini menolak gambaran itu. Baginya, kepelbagaian dan sentimen kenegerian ialah fakta sosial dalam sebuah persekutuan yang majmuk.

Istilah ‘fakta sosial’ berasal daripada sosiologi Émile Durkheim, merujuk kepada cara bertindak dan berfikir yang wujud di luar individu dan membentuk tingkah laku mereka. Dalam konteks Malaysia, slogan seperti ‘Sabah untuk orang Sabah’ atau semangat ‘bangsa Johor’ bukan semestinya tanda perpecahan. Ia cerminan identiti tempatan yang lahir daripada sejarah dan geografi yang berbeza.

Namun, pandangan ini wajar diuji. Ada yang berhujah bahawa sentimen kenegerian, jika dibiarkan, boleh menghakis identiti nasional dan menyuburkan politik kedaerahan. Kebimbangan ini ada asasnya, kerana sentimen yang tidak diurus mudah dieksploitasi untuk kepentingan politik.

Jawapan panel bukan menafikan sentimen itu, tetapi mengurusnya. Dr. Zaini mencadangkan pendekatan 3R: recognize (mengiktiraf), respect (menghormati) dan refer (merujuk kepada perlembagaan). Pembaca perlu membezakannya daripada ‘3R’ yang lazim disebut dalam wacana awam, iaitu kaum, agama dan raja (race, religion, royalty) sebagai isu sensitif. 3R versi panel bukan senarai larangan, tetapi kaedah: kepelbagaian diiktiraf, perbezaan dihormati, dan apabila timbul pertikaian, perlembagaan menjadi rujukan bersama.

Interaksi yang sudah lama wujud

Dr. Zaini turut mengingatkan bahawa interaksi antara kaum bukan fenomena baharu. Sejarah Melayu sendiri merakamkan watak seperti Hang Li Po, puteri dari China, dan Raja Mendeliar, saudagar berketurunan India, manakala masyarakat Baba Nyonya di Melaka mengamalkan budaya yang bercampur. Malah, istilah ‘Malaysia’ sudah digunakan lebih seabad sebelum 1963. Penjelajah Perancis, Jules Dumont d'Urville, mencadangkannya pada 1831 untuk merujuk kepada rantau Kepulauan Melayu.

Hari ini, realiti itu semakin kompleks. Perkahwinan rentas negara dan rentas kaum melahirkan apa yang disebut panel sebagai ‘hibrid baharu’, iaitu generasi yang tidak lagi muat dalam kategori ringkas Melayu, Cina, India dan lain-lain. Kategori lama tidak salah, tetapi ia tidak lagi menggambarkan keseluruhan wajah masyarakat.

Masalah sebenar: Literasi

Yang paling menarik, Dr. Zaini berpendapat soalan yang wajar diajukan bukanlah sama ada anak muda cukup patriotik. Soalan sebenar ialah tahap literasi politik, ekonomi dan sosial masyarakat secara keseluruhan, tanpa mengira usia.

Beliau bertanya kepada peserta sama ada mereka pernah melihat sendiri dokumen MA63. Beberapa peserta yang menjawab mengaku ‘tak pernah’. Soalan ringkas ini menyentuh inti masalah. MA63 kerap dibahaskan dalam media sosial, tetapi sukar untuk berwacana secara matang tentang sesuatu yang tidak pernah dibaca.

Literasi yang rendah juga kelihatan dalam bahasa harian. Dr. Zaini menyentuh kebiasaan menyebut "balik ke Malaysia" apabila pulang dari Sabah atau Sarawak, seolah-olah Malaysia hanya Semenanjung. Begitu juga frasa ‘di seluruh Malaysia termasuk Sabah dan Sarawak’, seolah-olah kedua-dua negeri itu perlu disebut berasingan. Kesilapan kecil ini mencerminkan kefahaman yang belum lengkap tentang negara sendiri.

Apa yang boleh dilakukan

Jika literasi ialah masalahnya, maka penyelesaiannya bermula dengan ilmu. Ada beberapa langkah yang boleh diambil.

Pertama, universiti boleh memanfaatkan kursus wajib seperti Aspirasi Negara Bangsa untuk menggalakkan pelajar membaca dokumen asal, termasuk Perlembagaan Persekutuan dan MA63, bukan sekadar ringkasan atau hantaran media sosial.

Kedua, mahasiswa perlu membiasakan diri menyemak sumber sebelum membentuk pandangan, apatah lagi sebelum berkongsi pandangan itu secara terbuka.

Ketiga, interaksi rentas wilayah perlu digalakkan. Pelajar dari Semenanjung, Sabah dan Sarawak yang belajar di kampus yang sama ialah peluang terbaik untuk saling mengenali secara langsung, bukan melalui stereotaip. Program bersama, kerja berkumpulan dan aktiviti kemasyarakatan yang sengaja menggabungkan pelajar pelbagai latar boleh menjadikan kepelbagaian sebagai pengalaman harian, bukan sekadar konsep dalam buku teks.

Mewarisi negara bukan sekadar menerima apa yang sudah ada. Ia menuntut kefahaman tentang bagaimana negara itu dibina, mengapa ia dibina sedemikian, dan apa yang perlu dipelihara. Tanpa kefahaman itu, generasi muda mungkin mewarisi sebuah negara yang tidak benar-benar mereka kenali.

Oleh: AHMAD IBRAHIM
E-mel: ahmadbi@umpsa.edu.my
Penulis ialah Pensyarah, Pusat Sains Kemanusiaan (PSK), Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah (UMPSA).
Rencana ini merupakan pandangan peribadi penulis dan tidak menggambarkan pendirian rasmi Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah (UMPSA).

- 70 views

View PDF